

SZAKMAI ZÁRÓJELENTÉS

A „MITIKUS ÉS VALÓSÁGOS HEGYEK A KÍNAI VALLÁSOK VILÁGÁBAN (A SHANG- ÉS YUAN-DINASZTIA KÖZÖTT)” (ÓKR: 100632) CÍMŰ PÁLYÁZATRÓL

A „Mitikus és valóságos hegyek a kínai vallások világában (a Shang- és Yuan-dinasztia között)” című pályázatunk a kínai vallástörténet egy sajátos aspektusát vizsgálta, nevezetesen azt, hogy milyen szerepet töltek be a hegyek a különböző kínai vallási tradíciókban. A benyújtott kutatási terv eredeti célkitűzése az volt, hogy két lépcsőben közelítünk a kérdéskörhöz: elsőként minél több egyedi esetet tanulmányozunk, hogy azután a második fázisban ezekből az egyedi esetekből elvonatkoztatva mind a sinológiát, mind a vallástörténetet érintő általánosabb összefüggésekre világítsunk rá.

Időközben be kellett látunk, hogy az eredeti kutatási terv túlságosan ambiciózus volt. Habár természetesen a terv beadása előtt igyekeztünk áttekinteni a rendelkezésre álló másodlagos szakirodalmat, de csak a későbbiekben vált egyértelművé, hogy az meglehetősen aránytalanul közelít a kínai hegyek vallástörténeti vizsgálatához: míg bizonyos hegyeknek (pl. Taishan, Wutaishan), illetve korszakoknak (pl. Tang- és Song-kor) rendkívül nagy figyelmet szenteltek a kutatók, addig más régiókban előforduló hegyekről, illetve más korszakokról meglehetősen keveset írtak. Ez utóbbira két példát említve: a kutatás címében is említett Shang-kori (i. e. 16. sz. – 1045) hegykultuszról mindösszesen egyetlen önálló kínai tanulmány született, a Dunhuangban talált legkorábbi Sumeru-hegy ábrázolásról (Pelliot chinois 2824) pedig mindösszesen egy kínai és egy francia tanulmány íródott. Mindez azt jelenti, hogy nem állt rendelkezésünkre az általános összefüggések megállapításához szükséges, a különböző korszakokat kiegyensúlyozottan lefedő, már létező másodlagos szakirodalom, így a kutatási időszakban részben ezeket az aránytalanságokat próbáltuk ellensúlyozni azzal, hogy olyan témákról is készítettünk tanulmányokat, amelyeket a szakirodalom mind ez ideig kevésbé tárgyalt. Hozzá kell tennünk, hogy az eredeti tervet valószínűleg akkor sem tudtuk volna teljesíteni, ha a már létező szakirodalom kétszerese állt volna rendelkezésünkre, mivel mind időben, mind térben nyilvánvalóan túlságosan szélesre nyitottuk a kutatás horizontját. Utólag úgy véljük, hogy az eredetileg kitűzött terveket egy hozzávetőlegesen nyolc- vagy tízfős kutatócsoport tudta volna talán maradéktalanul elvégezni.

Mivel a pályázat már a címében is megjelölte azt a meglehetősen tág időkeretet, amelyre vizsgálódásaink vonatkoztak, így a következőkben a dinasztikus kronológiát

figyelembe véve mutatjuk be eredményeinket. A publikációkat a beszámoló végén említett bibliográfia szerint idézzük, az előadásokat mindenütt kurzív évszámokkal jelöltük.

1. SHANG-KOR

(i. e. 16. sz. – 1045)

A természeti erők, és ezeken belül a hegyek jelentős kultikus szerepet játszottak a Shang-kori vallási életben, ennek ellenére a témával meglepően keveset foglalkoztak. Összefoglaló munkájukban David N. Keightley vagy Robert Eno természetesen tárgyalja a kérdést, de Lian Shaoming 连劭名 2011-es, kínaiul mindössze négy és fél oldalas, a hegy- és a folyókultusról egyaránt szóló írásában például a témáról szóló egyetlen korábbi kínai tanulmányra sem tud hivatkozni. Tanulmányában Kósa Gábor (2017b) a korabeli jóslócsontokon fennmaradt, hegyekre vonatkozó feliratokat elemzi. Elsőként áttekinti a Hegy vagy Hegycsúcs (*yue* 岳) lehetséges értelmezéseit, számba veszi a hegyekhez kapcsolódó rituális cselekményeket (1. égőáldozat [*liao* 燎]; 2. *you*-vágóáldozat [醜]; 3. Hegyhez vonulás [*qu yue* 取岳, *zou yue* 奏岳]; 4. Egyéb rítusok) és ezek lehetséges tartalmát, végül kitér a rítusok körülményére, céljára, időpontjára és helyszínére.

2. HAN-KOR

(i. e. 206 – i. sz. 220)

Tanulmányában Kósa Gábor (2017c) a *Shanhaijing* 山海經 című műben vizsgálja, hogy a Han-kori elképzelések szerint milyen kapcsolódási pontok fedezhetők fel a *wuk*nak 巫 (‘sámánoknak’) nevezett rituális specialisták és a hegyek között. A *Hegyek és tengerek könyve* (*Shanhaijing*) egy mitikus geográfiai mű, amely a kínai mitológia egyik legfontosabb forrása, összeállítása valamikor az i. e. 4. században kezdődhetett el és a Han-kor 漢 második feléig tarthatott. Kósa Gábor a *wu* szónak a műben található előfordulásait tárgyalja, és a magyarázatoknál különösen Guo Pu 郭璞 (i. sz. 276–324) korai kommentárjára támaszkodik. Az írás egyrészt a Sámán-hegy 巫山 elképzelésére, másrészt a heggyel kapcsolatban konkrétan megnevezett néhány sámán (Wu Peng 巫彭, Wu Xian 巫咸, Wu Yang 巫陽) funkcióira koncentrálnak.

3. A HAT DINASZTIA KORA

(i. sz. 220–589)

Kósa Gábor két előadásában (Kósa 2012b, Kósa 2012a) és egy tanulmányában (Kósa 2013a) arra keres magyarázatot, hogy a vallásos taoista irányzatok (*daojiao* 道教) képviselőinek egyik meglehetősen különös gyakorlata, a gabonaneműektől való tartózkodás milyen módon függhet össze a hegyekbe való visszavonulás szintén rájuk jellemző praxisával. Előadásaiban Kósa Gábor körbejárta azokat a technikákat, melyeket az ún. vallásos taoisták testük halhatatlanná tételéhez használtak. Kiemelten részletezte azokat a sajátos étkezési szokásokat, melyeket a taoisták a fenti cél elérése érdekében követtek, illetve vizsgálta a hegyekkel egyébként is sok ponton összefüggésbe hozható taoisták egyik elsődleges és sajátosan kínai előírását, a gabonaneműektől való tartózkodást (*quegu* 卻穀, *bigu* 辟穀, *duangu* 斷穀, *juegu* 絕穀, *xiuliang* 修糧, *xiuli* 休粒). A néhány Han-kori és jóval több Hat Dinasztiabeli forrásban (*Quegu shiqi* 卻穀食氣 [Mawangdui], *Shenxianzhuan* 神仙傳, *Jinjian yuzi jing* 金簡玉字經, *Baopuzi* 抱樸子) is említett gyakorlat háttereként maguk a taoisták az ún. ‘Három Halálhozó’ (*san shi* 三尸, ‘Három Holttest’) koncepcióját tételezték. Tanulmányában Kósa Gábor felveti, hogy a mezőgazdasági tevékenységet végző, hétköznapi és átlátható életet megtestesítő lakott környezet természetesen módon állhatott ellentétben a jóval kevésbé lakott, mezőgazdaságilag sokkal kevésbé kihasznált, a hétköznapi élettől messze eső, illetve az ettől való visszavonulást megtestesítő hegyek világával, és ebben a dichotómiában a hétköznapi, gabonát fogyasztó életmód természetesen ellentétéként adódhatott a hegyekbe visszavonuló, gabonától tartózkodó életvitel.

4. TANG-KOR

(i. sz. 618–906)

Kutatásainkban különösen nagy hangsúlyt kapott a Tang-dinasztia kora. Hamar Imre előadásaiban (Hamar 2012, 2013a, 2013b, 2014a, 2014b, 2015a, 2015b, 2015c) elsősorban a buddhizmus szent hegyeihez kapcsolódó elképzeléseket elemezte. Ezekben egyrészt kimutatja, hogy milyen kapcsolat rejlik a Selyemút keleti végén elhelyezkedő Dunhuang 敦煌 és Kína egyik leghíresebb buddhista szent hegye, a Wutai-hegy (Wutaishan 五臺山) között, egyebek között mivel sok belső-ázsiai zarándok éppen a huayan kéziratokat is megőrző Dunhuangon

(Hamar 2013c) keresztül jutott el a Wutai-hegyre. A huayan 華嚴 iskola központjának tekinthető Wutai-hegy egyik legvirágzóbb kolostora a Da huayan si 大華嚴寺 volt, itt írta az iskola negyedik pátriárkája, Chengguan 澄觀 (738–839) fő művét, az *Avatamszaka-szútra* kommentárját (Hamar 2015c). Hamar Imre bemutatta és elemezte a hegyekhez kötődő buddhák és bódhiszattvák jelentőségét, akik transzcendens voltak ellenére képesek megjelenni a világban, előszeretettel éppen hegyek környékén, hogy ott csodák segítségével elősegítsék az emberi lények megvilágosodását (Hamar 2012, Hamar 2013b).

Egyik tanulmányában Hamar Imre (2013a) a huayan filozófia egyik alapvető elméletét, ‘a tíz titokzatos kapu’ fogalmát vizsgálta a Wutai-hegyhez kötődő Chengguan és a Zhongnan-hegyhez (Zhongnanshan 終南山) köthető Fazang 法藏 szerinti értelmezések révén.

A kínai buddhisták a Wutai-hegyet Mandzsusrí bódhiszattva lakóhelyének tekintették. Egyik előadásában Hamar Imre (2015b) azt vizsgálta, hogy milyen szövegek bizonyították ezt a hozzárendelést. Különösen az *Avatamszaka-szútra* vonatkozó passzusát dolgozta fel, összehasonlítva a kínai és a tibeti verziót. Az elemzésből kiderült, hogy a kínai szövegekben a Wutai-hegy későbbi interpoláció, a tibeti változatban és feltehetően az eredeti szanszkrit szövegben ez nem szerepelt. Mandzsusrít oroszán ábrázolják Szamantabhadra és Vairocsana társaságában, ezt nevezik a huayan hármasságnak. A 8–9. században terjedt el a Wutai-hegyen az az ábrázolás-típus, amelyen az oroszánt a khotani király vezeti.

E motívum különösen jól jelzi a Selyemút mentén fekvő egyik különösen érdekes központ, a Khotani királyság (Hamar 2015d) és a Wutai-hegy közötti kapcsolatot. Ezt a különleges kapcsolatot Hamar Imre négy angol és egy kínai nyelvű előadásában (Hamar 2015a, 2015c, 2015d, 2015e, 2016a), valamint egy angol, egy kínai és egy magyar nyelvű publikációjában (Hamar 2015a, 2015b, 2016a, 2017) térképezte fel. Előadásaiban és publikációiban Hamar Imre felhívta a figyelmet, hogy az *Avatamszaka-szútra* azon passzusa, amely Mandzsusrí lakhelyeként a Wutai-hegyet említi (Hamar 2016c), további bódhiszattvák által lakott hegyeket is felsorol. Ezen utóbbi hegyek között szerepel Khotan szent hegye, a Niutou-hegy (Niutoushan 牛头山), amelyen a legenda szerint a történeti Buddha is megfordult, és ahol bódhiszattvákat is tanított. Mivel Khotannak nagy szerepe volt az *Avatamszaka-szútra* összeállításában (Hamar 2016b, 2016c, 2016d, 2016f; 2016b), így valószínűsíthető, hogy itt került a szövegbe a Niutou-hegy mint motívum (Hamar 2016e). Előadásaiban és publikációiban Hamar Imre kimutatta, hogy a 8–9. században a Niutou-hegy és a Wutai-hegy egyenrangú szent hegyeknek számítottak, és a korabeli buddhista zarándokok mind a kettőt gyakran felkeresték.

Kósa Gábor egy előadásban (Kósa 2015b) és egy publikációban (Kósa 2017a) vizsgálta a Pelliot chinois 2824 kéziratot, mely tekercset (213,6 cm × 29,3 cm) Paul Pelliot 1908-ban választott ki a dunhuangi 17-es barlangbeli nevezetes szövegválogatása során. Előadásában Kósa Gábor a képet és szöveget egyaránt tartalmazó kézirat alapvető struktúráját és feliratait mutatta be. A 9–10. századra datálható, jelenleg a Bibliothèque nationale de France-ban található kézirat tanulmányában az ábrákat, illetve a kéziratban található szövegeket vizsgálta, ez utóbbit szövegkritikai megjegyzésekkel ellátva lefordította és értelmezte. Az első teljes kínai Sumeru-ábrázolást tartalmazó, meglepően kevésbé kutatott kézirattal kapcsolatban a felirat elemzése révén Kósa Gábor arra a következtetésre jutott, hogy a P.2824-es kézirat az *Abhidharmakośa* önállóan is másolt, verses kivonatát (T.1560: *Apidamo jushelun bensong* 阿毘達磨俱舍論本頌) használja, és nem az alapvetően prózai változatba (T.1558: *Apidamo jushelun* 阿毘達磨俱舍論) ékelődő verses betéteket. A tekercsben említett információk típusai, illetve az írásjegyek sajátosságai alapján a tekercs funkciójával kapcsolatban arra következtetett, hogy a kézirat minden valószínűség szerint egyszerre szolgálhatott emlékezetet segítő (mnemotechnikai), illetve didaktikus célokat.

Kósa Gábor három előadásban (Kósa 2013c, 2016a, 2016b) és két tanulmányban (Kósa 2014, 2018) elemezte az ún. *Tíz király szútrához* kapcsolódó kínai elképzeléseket. Az apokrif buddhista „Tíz Király szútra” (*Shiwang jing* 十王經), illetve a szútra alapján készült, Dunhuangból és Ningbo 寧波 környékéről ismert Tíz Király képtípus a lélek halál utáni sorsát mutatja be, amint végighalad a túlvilág tíz királyának udvarán. A bíróként megjelenő tíz király elnevezései különböző forrásokból származnak, közülük a hetedik, a ‘Tai-hegy királya’ (Taishan wang 泰山王) egyértelműen pre-buddhista ókori kínai forrásokra vezethető vissza. Az előadások egyebek között e hetedik király, illetve bíró alakjával kapcsolatos ókori és középkori kínai elképzeléseket vizsgálta. A Tai-hegy ura udvarában az elhunyt lélek a halála utáni 43–49. napokon tartózkodik. Az inkább konfuciánus hagyományra visszamenő teljes, hároméves cikluson belül a 49 nap egy önálló, kisebb egységet képez, aminek oka, hogy a kínai nyelvre is lefordított buddhista művekben a köztes lét éppen 49 napig tart. Kósa Gábor kiemelte, hogy első megközelítésben paradoxnak tűnhet, hogy éppen a pre-buddhista eredetű Tai-hegy királya jelzi a buddhista köztes lét időszakának végét. Ugyanakkor érdemes tudatosítani, hogy a Tai-hegy már a buddhizmus előtti Kínában a halott sorsát életbeli tettei alapján, az élők számára nem látható helyen eldöntő bíró funkcióját töltötte be. Hasonló módon a személytelen, de szintén a tettek alapján működő buddhista elképzelések szerint a halott egy az élők számára nem látható helyen (köztes lét) tartózkodik, mielőtt elnyerné tettei

jutalmát vagy büntetését. Mindezekon túl arra is következtethetünk, hogy a Tai-hegy 49 napos ciklust lezáró pozíciója megerősíti azt a más forrásokból is vélelmezett feltételezést, hogy az utolsó három király (az 50. naptól a harmadik év végéig) csak későbbi változás eredménye, eredetileg tehát a hagyományos kínai elképzelések szerint ítélkező, túlvilági adminisztrációval is rendelkező Tai-hegy zárhatta le a túlvilági eljárás menetét.

A Song-kor (960–1279) legelején összeállított *Taiping guangji* 太平廣記 (szerk. Li Fang 李昉 et al. 977–978) című gyűjtemény 397. fejezete számos kínai hegy rövid leírását tartalmazza. A 24 szöveg 17 különböző műből (e.g. *Chaoye qianzai* 朝野僉載, *Guangde shenyi lu* 廣德神異錄, *Guang gujin wuxing ji* 廣古今五行記, *Lizhou tujing* 黎州圖經, *Luyi ji* 錄異記, *Qiawen ji* 洽聞記, *Shidao ji* 十道記, *Youminglu* 幽明錄, *Youyang zazu* 酉陽雜俎, *Yusi shan lu* 玉笥山錄, *Yutang xianhua* 玉堂閑話) származik, amelyek közül számos nem maradt fenn, és ennek következtében jelenleg csak ebben a gyűjteményben olvasható. Kósa Gábor tanulmánya (Kósa 2013b) a hegyekkel kapcsolatos Tang-kori, illetve még korábbi elképzeléseket tükröző ezen fejezet magyar fordítását nyújtja, illetve írásában a források hátterét elemzi.

A kínai Tang-korra esik a Jáván található buddhista ‘mesterséges hegy’ (a *Bhūmisambhārabhūdana* = „a lépcsőzetes erényfelhalmozás hegye”), a Borobudur építése (valamikor 780–825 között). A maláj és indonéz buddhizmus történetét áttekintő tanulmányában Kósa Gábor (2013c) kiemelt figyelmet szentelt ennek a különleges, hegyszerű építménynek.

5. YUAN-KOR

(i. sz. 1271–1368)

A pályázat legkésőbbi korszakaként megadott Yuan-korban keletkezhetett az a festmény, amelynek különleges Sumeru-hegy ábrázolását, illetve az azt körbevevő motívumokat (ún. Fényszűz, a Fény Adamas, a manicheus zodiákus, illetve az ún. *Óriások könyve* hagyományból származó bűnbánó démonok) Kósa Gábor öt angol nyelvű előadásban (Kósa 2013a, 2013b, 2014a, 2014b, 2015a), valamint négy angol nyelvű tanulmányban (Kósa 2016a, 2016b, 2017d, 2017e) elemezte. A kép (ún. Kozmológia-kép [*uchū-zu* 宇宙圖], 137.1 cm x 56.6 cm) és így a rajta található Sumeru-hegy ábrázolás különlegessége abban áll, hogy a japán magángyűjteményben őrzött, kínai eredetű festmény az egyetlen olyan vizuális

ábrázolás, amelyen a meglehetősen komplex manicheus kozmosz képe megőrződött. További érdekes jellegzetessége, hogy a feltehetően délkelet-kínai festő egyértelműen a buddhista ikonográfiát alkalmazta a manicheus világkép megjelenítéséhez, mint ahogy az éppen a Sumeru-hegy és az azt körbevevő négy kontinens ábrázolásából is kitűnik.

KONFERENCIA ÉS KONFERENCIAKÖTET

2015. április 24-én a Hamar Imre által vezetett ELTE BTK Buddhizmus-kutatás Központja „Szent hegyek, szent emberek” címmel konferenciát rendezett az ELTE BTK Kari Tanácstermében. A konferencia előadásainak listája (az elhangzás sorrendjében) a következő volt:

KÓSA GÁBOR: A Sumeru-hegy ábrázolása egy dunhuangi kéziratban (Pelliot chinois 2824)
HAMAR IMRE: Mandzsusí ábrázolásai a Wutai shanon
CSIBRA ZSUZSANNA: A Hideg-hegy remetéje. Han Shan versei a hegyekről versei a hegyekről
MECSI BEATRIX: A “Magányos szent” és a “Hegyi szellem” Korea buddhista kolostoraiban
VÖRÖS ERIKA: Benzaiten istennő szerepe a japán hegykultuszban
KÁPOLNÁS OLIVÉR: Mongol nyelvű füstáldozat a tuvai Tannu-hegylánchoz (tangnu-yin sang)
BETHLENFALVY GÉZA: A mongóliai obó-kultusz és kapcsolata a hegyek és vizek tisztelésével
BIRTALAN ÁGNES: Buddhista kozmológia a mongol népvallásban – A helyszellemek kultusza a nyugat-mongóliai dzahcsinoknál
SÁRKÖZI ALICE: Földformák és természeti tényezők vizsgálata a mongoloknál
TELEKI KRISZTINA: A Hangáj hegység három szentje
GELLE ZSÓKA: Ama Jangri leigázása – Szinkretizmus Zómiában
PÉTER ALEXA: Lhasza három szent hegye
TÓTH ERZSÉBET: Milarepa, a tibeti szent jógi meditációs barlangjai

A buddhista hegykultusz kínai, tibeti, mongol, koreai és japán formáiról szóló előadásoknak egy része tanulmány formájában is elkészült, és a pályázatban résztvevő Hamar Imre és Kósa Gábor, továbbá Gelle Zsóka szerkesztésében 2017 elején lát napvilágot „Szent hegyek a buddhizmusban” címmel az ELTE BTK Buddhizmus-kutatás Központja kiadásában. A több mint 200 oldalas tanulmánykötetben a következő írások kaptak helyet:

BIRTALAN ÁGNES: Buddhista kozmológiai elemek a mongol népvallásban (További adatok a nyugat-mongóliai dzahcsinok hegykultuszához).....	7
GELLE ZSÓKA: Ama Jangri, a sárkányon lovagló dákiní – Hegykultusz a nepáli Himalájában.....	39
HAMAR IMRE: Buddhista szent hegyek Kínában: a Wutaishan és a Niutoushan.....	77
KÁPOLNÁS OLIVÉR: Füstáldozat a Tangnu-hegyhez (Tangnu-yin sang sudur).....	95
KÓSA GÁBOR: A Sumeru-hegy és a buddhista világkép egy dunhuangi kéziratban (Pelliot chinois 2824).....	113
MECSI BEATRIX: A “Magányos szent” és a “Hegyi szellem” Korea buddhista kolostoraiban.....	149
PÉTER ALEXA: Lhasza három szent hegye.....	161
SÁRKÖZI ALICE: Földformák és természeti tényezők vizsgálata a mongoloknál.....	175
TELEKI KRISZTINA: A Hangáj hegység főbb szentjei, áldozati szövegei.....	189

Összefoglalásképpen elmondhatjuk, hogy a „Mitikus és valóságos hegyek a kínai vallások világában (a Shang- és Yuan-dinasztia között)” című projekt ideje alatt 24 tanulmányunk és 27 előadásunk révén, valamint egy konferencia megszervezésével és egy tanulmánykötet megjelentetésével reményeink szerint sikerült valamelyest hozzájárulnunk ahhoz, hogy jobban megértsük a hegyeknek Kína, illetve általában a távol-keleti régió vallástörténetében betöltött szerepét.

A KUTATÁS TÉMÁJÁVAL KAPCSOLATBAN SZÜLETETT TANULMÁNYOK

HAMAR IMRE – KÓSA GÁBOR – GELLE ZSÓKA (szerk.) 2017. *Szent hegyek a buddhizmusban*. Budapest: ELTE Buddhizmus-kutatás Központja.

HAMAR IMRE 2012. „Creating Huayan Lineage: Miraculous Stories about the *Avatamsaka-sūtra*.” *Oriens Extremus* 50: 181–191.

HAMAR IMRE 2013a. „Huayan ontológiai alapvetés: a tíz titokzatos kapu elmélete.” *Távol-keleti Tanulmányok* 2010/2 [2013]: 81–104.

HAMAR IMRE 2013b. „Chuangjian huayan puxi: youguan huayan jing de shenqi gushi 創建華嚴譜系：有關華嚴經的神奇故事 [Creating Huayan Lineage: Miraculous Stories about the *Avatamsaka-sūtra*].” In: Wang Bangwei 王邦維, Chen Jinhua 陳金華, Chen Ming 陳明 (szerk.) *Fojiao shenhua yanjiu: wenben, tuxiang, chuanshuo yu lishi* 佛教神話研究：文本，圖像傳說與歷史. *Studies on Buddhist Myths: Texts, Pictures, Traditions and History*. Shanghai: Zhongxi shuju, 238–248.

HAMAR IMRE 2013c. „Huayan Texts in Dunhuang.” In: Galambos Imre (ed.) *Studies in Chinese Manuscripts: From the Warring States Period to the 20th Century*. [Budapest Monographs in East Asian Studies 4.] Budapest: Institute of East Asian Studies, Eötvös Loránd University, 81–102.

HAMAR IMRE 2015a. „Khotan and Wutaishan.” In: Chen Jinhua (ed.) *International Conference on the Wutai Cult*. Taiyuan, 207–217.

HAMAR IMRE 2015b. „Yutian he Huayanjing zhong de Niutoushan 于阗与<华严经>中的牛头山 [Khotan és az *Avatamszaka-szútrában* szereplő Niutou-hegy].” In: Xingfu si 兴福寺 (szerk.) *Shoujie huayan luntan* 首届华严论坛. Changshu, 184–190.

HAMAR IMRE 2015c. „Chengguan de shanshang shanxia hudong. 澄观的山上山下活动.” In: *Quanqiu hua yu zhongwen xueke jianshe de xin fangxiang. Guoji xueshu yantaohui* 全球化与中文学科建设的新方向，国际学术研讨会. Beijing: Qinghua Daxue, 41–49.

- HAMAR IMRE 2015d. „The Lotus of the Desert: Buddhism in Khotan.” In: *Silk Road: Collection of Papers from the Third International Conference on Chinese Studies, the „Silk Road”*. Sofia: Confucius Institute, 230–236.
- HAMAR IMRE 2016a. „Yutian yu Huayanjing zhong de Niutoushan 于阗与<华严经>中的牛头山 [Khotan és az *Avatamszaka-szútrá*ban szereplő Niutou-hegy].” In: Miaojiang 妙江, Chen Jinhua 陳金華, Kuanguang 寬廣 (szerk.) *Yi shan er wu ding: duoxueke kuafangyu chao wenhua shiye xia de wutai xinyang yanjiu 一山而五顶: 多学科跨方域超文化视野下的五台信仰研究: One Mountain of Five Plateaus: Studies of the Wutai cult in Multidisciplinary, Crossborder and Transcultural Approaches*. Hangzhou: Zhejiang Daxue Chubanshe, 127–135.
- HAMAR IMRE 2016b. „Khotan and the *Buddhāvataṃsaka-sūtra*.” In: *The Buddha’s Words and Their Interpretations*. Kyoto: Otani University, 1–11.
- HAMAR IMRE 2016c. „Khotan and the cult of Mañjuśrī.” In: *The Second International Conference on the Wutai Cult*. Taiyuan, 147–160.
- HAMAR IMRE 2017. „Buddhista szent hegyek Kínában: a Wutaishan és a Niutoushan.” In: Hamar Imre – Kósa Gábor – Gelle Zsóka (szerk.) *Szent hegyek a buddhizmusban*. Budapest: ELTE Buddhizmus-kutatás Központja, 77–93.
- KÓSA GÁBOR 2013a. „Gabona nélkül a hegyen. Egy sajátos étkezési előírás a vallásos taoizmusban.” In: Déri Balázs (szerk.) 2013. *Convivium. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 2012. november 6–7-én tartott vallástudományi konferencia előadásai*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Vallástudomány Központ, 185–196.
- KÓSA GÁBOR 2013b. „Hegyekről szóló leírások a *Taiping guangji* 397. fejezetében.” *Távol-keleti Tanulmányok* 2010/1-2 [2013]: 35–62.
- KÓSA GÁBOR 2013c. „A buddhizmus története a Maláj-félszigeten, Szumátrán és Jáván a 15. század előtt.” In: Hidas Gergely – Szilágyi Zsolt (szerk.) 2013. *Buddhizmus*. Budapest: Magyar Vallástudományi Társaság — L’Harmattan, 296–323.
- KÓSA GÁBOR 2014. „A Tai-hegy királya.” *Távol-keleti Tanulmányok* 2013/1-2 [2014]: 109–125.
- KÓSA GÁBOR 2016a. „The Book of Giants tradition in the Chinese Manichaica.” In: Matthew Goff – Loren Stuckenbruck – Enrico Morano (eds.) *Ancient Tales of Giants from Qumran and Turfan: Proceedings of an International Conference at Munich*,

- Germany (June 6-8, 2014)*. (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament) Tübingen: Mohr Siebeck, 145–186.
- KÓSA GÁBOR 2016b. „The Manichaean ‘New Paradise’ in Text and Image.” *Crossroads* [Studies on the History of Exchange Relations in the East Asia World] 13: 27–113.
- KÓSA GÁBOR 2017a. „A Sumeru-hegy és a buddhista világgép egy dunhuangi kéziratán.” In: Hamar Imre – Kósa Gábor – Gelle Zsóka (szerk.) *Szent hegyek a buddhizmusban*. Budapest: ELTE Buddhizmus-kutatás Központja, 113–148.
- KÓSA GÁBOR 2017b. „Hegy-kultusz a Shang-korban.” *Távol-keleti Tanulmányok* 2016/2 [2017]: 1–22.
- KÓSA GÁBOR 2017c. „Sámánok a hegyek között (A wuk jellemzői és funkciói a *Shanhajjingben*).” In: Káponás Olivér (szerk.): *Uray-Kőhalmi Katalin emlékkötet*. (előkészületben)
- KÓSA GÁBOR 2017d. „Adamas of Light in the Cosmology Painting.” In: Erica Hunter and Samuel N. C. Lieu (eds.) *Manichaeism East and West: Proceedings for the Eighth Meeting of the International Association of Manichaean Studies*. Turnhout: Brepols, 113–125.
- KÓSA GÁBOR 2017e. „Who is the King of Honour and What Does He Do? Gleanings from the New Chinese Manichaean Sources.” In: Desmond Durkin-Meisterernst (ed.) *Memorial Volume in Honour of Werner Sundermann*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag. (forthcoming)
- KÓSA GÁBOR 2018. „A lélek visszahívása és a Tai-hegy hivatalnokai — Lélekfelfogás a régi kínai népi vallásosságban.” In: S. Székely Attila (sorozatszerkesztő): *Lélekenciklopédia*, Salát Gergely (szerk.) *Lélekfelfogás Kínában*. Budapest: Kossuth Kiadó. (megjelenés előtt)

A KUTATÁS TÉMÁJÁHOZ KAPCSOLÓDÓ ELŐADÁSOK

- HAMAR IMRE 2012. „Huayan texts in Dunhuang.” (Asien-Afrika-Institut, Hamburg)
- HAMAR IMRE 2013a. „A kínai buddhizmus sajátosságai.” (*Terézvárosi Vallásközi Konferencia*, 2013. május 27.)
- HAMAR IMRE 2013b. „Buddha tanainak közvetítése: indiai mahájána szútrák, kínai apokrif iratok, tibeti gtermák.” (*A spirituális közvetítő*, 2013. június 21., Károli Református Egyetem)

- HAMAR IMRE 2014a. „Transzcendens buddhák és szent hegyek Kínában.” (*Istenfogalom és istenérvek a világ filozófiai hagyományában*, 2014. május 9–10., Károli Gáspár Református Egyetem)
- HAMAR IMRE 2014b. „Huayan and Wutaishan.” (*17th Congress of International Association of Buddhist Studies*, 2014. augusztus 18–23., University of Vienna)
- HAMAR IMRE 2015a. „Khotan and Wutaishan.” (*International Conference on the Wutai Cult*, 2015. július 27 – augusztus 2., Wutaishan)
- HAMAR IMRE 2015b. „Mandzsusri ábrázolásai a Wutaishanon.” (*Szent hegyek, szent emberek*, ELTE, A Buddhizmus-kutatás Központja, 2015. április 24.)
- HAMAR IMRE 2015c. „Yutian yu Huayajing zhong de Niutoushan 于阗与华严经中的牛头山 [Khotan és az *Avatamszaka-szútrában* szereplő Niutou-hegy].” (*Shoujie huayan luntan*, 2015. november 20–22., Changshu)
- HAMAR IMRE 2015d. „The Khotanese Influence on Chinese Buddhism.” (2015. szeptember 18., Tokyo International College for Postgraduate Buddhist Studies)
- HAMAR IMRE 2015e. „The Khotanese Influence on Chinese Buddhism” (*The Silk Road, Third International Conference on Chinese Studies*, 2015. június 5–6., Sofia University)
- HAMAR IMRE 2016a. „The Khotanese Influence on Chinese Buddhism.” (*21st Biennial Conference of the European Association of Chinese Studies*, 2016. aug. 23–28, Szentpétervár)
- HAMAR IMRE 2016b. „Khotan and the compilation of the Avatamsaka-sūtra.” (*What is Mahāyāna? and What are Mahāyāna scriptures?*, Ekō Hause, Düsseldorf, 2016. április 1–3.)
- HAMAR IMRE 2016c. „The Buddha’s Words and Their Interpretations (*Buddhavacana in Khotanese*).” (Otani University, meghívott előadás, 2016. május 26–27.)
- HAMAR IMRE 2016d. „Mañjuśrī cult in Khotan?” (*An international conference on Mañjuśrī in Motion: Multi-cultural, cross-religious Characteristics and International impact of Wutai Cult*, Great Sage Monastery of Bamboo Grove, Wutaishan, 2016. július 19–22.)
- HAMAR IMRE 2016e. „Auspicious images of Niutoushan in Dunhuang.” (International Forum on Buddhist Art and Buddhism’s Transmission to Europe, Madrid, 2016. augusztus 26–29.)
- HAMAR IMRE 2016f. „Shamo de lianhua: Yutian fojiao 沙漠的莲花: 于阗佛教 [A sivatag lótusza: a khotani buddhizmus].” (Chongsheng Forum, Dali, 2016. szeptember 24–25.)
- KÓSA GÁBOR 2012a. „Böjtölni a hegyen, áldozni a völgyben — a konfucianus és taoista étkezési szokások különbsége a kínai hegykultusz tükrében.” (*Vallások konyhája*

- [vallástörténeti workshop], 2012. november 29, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba)
- KÓSA GÁBOR 2012b. „‘Gabona nélkül a hegyen’ — taoista étkezési előírások a halhatatlanság szolgálatában.” (*Convivium – Ritualia II.*, vallástudomány konferencia, 2012. november 6., ELTE BTK)
- KÓSA GÁBOR 2013a. „The Manichaeon Mount Sumeru in the Cosmology painting.” [*8th International Conference International Association of Manichaeon Studies, School of Oriental and African Studies (SOAS)*, London, 2013. szeptember 9–13.]
- KÓSA GÁBOR 2013b. „From Mount Sumeru to the Land of Nirvana — Chinese textual and visual accounts of Manichaeon cosmogony, with an excursus on the “Western” Zodiac signs in the recently identified ‘Cosmology painting’.” (Needham Research Institute, meghívott előadás, 2013. szeptember 16., Cambridge, UK)
- KÓSA GÁBOR 2013c. „A Tai-hegy királya (Taishan wang 泰山王).” (*Konferencia a 90 éves Csongor Barnabás tiszteletére, a Kelet-ázsiai / Távol-keleti Intézet 90 éves fennállásának alkalmából*, 2013.11.27, ELTE BTK Távol-keleti Intézet)
- KÓSA GÁBOR 2014a. „The Virgin of Light in the New Chinese Manichaeon Xiapu Material and the Female Figure beside Mount Sumeru in the Cosmology Painting” (*Les femmes dans le manichéisme occidental et oriental*, 2014. június 27–28., La Maison de la Recherche, Université Paris-Sorbonne)
- KÓSA GÁBOR 2014b. „Possible traces of the Manichaeon ‘Book of Giants’ traditions in the recently identified Chinese Manichaica (the Xiapu manuscripts and the Cosmology painting).” (*Tales of Giants from Qumran and Turfan: Ancient Contexts, Traditions and Influences*, Ludwig-Maximilians-Universität, Munich, Germany, 6th-8th June 2014)
- KÓSA GÁBOR 2015a. „The Manichaeon Cosmos in Text and Image” (*EURIAS 2015 Annual Meeting*, 2015. április 16–18., Institut für die Wissenschaften vom Menschen, Vienna)
- KÓSA GÁBOR 2015b. „A Sumeru-hegy ábrázolása egy dunhuangi kéziratban (Pelliot chinois 2824).” (*Szent hegyek, szent emberek*, 2015. április 24., ELTE A Buddhizmus-kutatás Központja)
- KÓSA GÁBOR 2016a. „A Dunhuangban és Ningbóban népszerű buddhista ‘Tíz király’ ikonográfia speciális továbbélése a 14–15. századi Kínában.” (*Kyentse lecture*, 2016.11.29., Az ELTE BTK Buddhizmus-kutatás Központja)
- KÓSA GÁBOR 2016b. „A Tai-hegy ura és Yama. Túlvilági ítékezés a Tíz király udvarában.” (*Halál és szakralitás* [Vallástörténeti workshop], 2016.11.10., Pázmány Péter Katolikus Egyetem)